

Monika KALIN GOLOB, Anton GRIZOLD*

OBRAMBNA PRVINA NACIONALNE VARNOSTI SLOVENIJE V PRIMEŽU OBVEŠČEVALNO-VARNOSTNE SLUŽBE, POLITIKE IN MEDIJEV**

Povzetek. V prispevku razčlenjujemo sistemski okvir delovanja obveščevalno-varnostne službe (OVS) ter parlamentarni nadzor nad njenim delovanjem, in sicer na primeru lanskega dogodka v zvezi z naročilom ministra za obrambo službi OVS za izdelavo delovnega gradiva o učinkih privatizacije Telekoma Slovenije na delovanje te službe v luči obrambnih interesov RS. Opravljena je bila tudi jezikovnostilna analiza medijskega poročanja o tem primeru. Ugotovitve kažejo, da je Slovenija po 25 letih obstoja samostojne države vzpostavila institucionalni okvir za delovanje OVS in ureditev parlamentarnega nadzora nad njenim delom, kljub temu pa še ni dosegla usklajenega delovanja vseh državnih politik na področju nacionalne varnosti. Medijsko poročanje ni prispevalo k razreševanju dilem o pravnih, političnih in strokovnih vidikih delovanja civilne obveščevalno-varnostne službe na področju slovenske nacionalne obrambe, ampak je z aktualiziranim izborom jezikovnih sredstev v naslovju ovrednotilo dogodek kot afero, OVS pa preimenovalo v vojaško obveščevalno službo.

Ključni pojmi: nacionalna varnost, obramba, obveščevalno-varnostna služba, Telekom, privatizacija, medijsko poročanje, jezikovni stil, aktualizacija, naslovje

Uvod

Potreba po varnosti se kaže kot težnja ljudi po obstoju oziroma kot odzivanje na nevarne vplive iz družbenega in naravnega okolja. Tako je varnost vzgib za človekov biološki in družbeni razvoj; ker zahteva različne oblike organizirane dejavnosti, ni le lastnost družbenega in naravnega okolja, ampak tudi pomembna prvina družbene strukture (prim. Grizold, 1999: 23).

* Dr. Monika Kalin Golob, redna profesorica, Fakulteta za družbene vede; dr. Anton Grizold, redni profesor, Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani.

** Izvirni znanstveni članek.

V današnjih kulturno-civilizacijskih razmerah ima varnost kljub univerzalnemu značaju še vedno poudarjeno tudi nacionalno razsežnost. Nacionalna varnost, pojmovana kot »stanje, v katerem je zagotovljen uravnotežen fizični, kulturni in materialni obstoj kakega naroda oziroma nacije v odnosu do drugih narodov/nacij oziroma mednarodnega sistema kot celote, se namreč pojavlja v okviru različnih potencialnih in dejanskih nevarnosti ali celo sovražnega mednarodnega okolja« (Grizold, 1999: 9).¹ Poleg klasičnega ogrožanja (npr. vojaški napadi, vojne itd.) se države in svet danes soočajo z novimi nevarnostmi in ogrožanjem, kot so gospodarske krize velikih razsežnosti, etnični in verski konflikti, množične migracije, mednarodni terorizem, mednarodni organizirani kriminal, globalno onesnaževanje okolja itd. (prim. Rotfeld, 1992: 8; Grizold, 2005: 24).

Sodobne države suvereno določijo nacionalnovarnostne cilje, politiko, strategijo in nacionalnovarnostni sistem (Murray in Viotti, 1994: 3). Nacionalnovarnostni sistem sodobne države je funkcija in struktura na področju nacionalne varnosti, ki ne vključuje samo sposobnosti države za ohranitev vrednot svoje družbe pred ogrožanjem, ohranjanje miru in svobode državljanov ter preprečevanje groženj in strahu, ampak v sodelovanju z ostalimi podsistemi v družbi zagotavlja nadaljnji obstoj in razvoj družbe kot celote (Grizold, 1999: 9).

Neposredno po koncu hladne vojne je obstajalo upanje, da se bo koncept nacionalne varnosti iz obdobja zaostrenih mednarodnih odnosov po koncu 2. svetovne vojne, ki je temeljil na gospodarski, politični, ideološki in vojaški moči, preoblikoval v bolj kooperativen koncept, ki bi temeljil na sodelovanju in skupnih varnostnih interesih držav, po katerem bi bila vojaška varnost samo eden od elementov nacionalne in mednarodne varnosti (prim. Klare in Thomas, 1994: 1–8). Ne glede na nekatere pozitivne razvojne možnosti po koncu hladne vojne (npr. popuščanje napetosti med velikimi silami, odprava dvopolne ureditve sveta, poudarjeni povezovalni tokovi v zahodni Evropi, povečano sodelovanje in redefiniranje funkcij mednarodnih organizacij – OZN, Nato, EU, ZEU, OVSE (Keohane, Nye, Hoffmann, 1993) je danes že jasno, da je zagotavljanje nacionalne varnosti v začetku 21. stoletja še naprej »funkcionalno in strukturalno vezano na tradicionalne vojaško-obrambne mehanizme in sredstva« (Grizold, 1999: 10; Hyde-Price, 1991: 248).

Temeljna prvina slovenske države kot enakopravnega subjekta v mednarodnih odnosih je odgovornost zagotavljati lastno nacionalno varnost in prispevati k zagotavljanju mednarodne varnosti. Čeprav je imel novo nastajajoči politični razred v Sloveniji ob osamosvajanju težave pri doseganju

¹ O predelitvah sodobne varnostne paradigme glej tudi: Ghebali, Sauerwein, 1995: 3; Booth, 1991: 313–326; Booth, 2007: 162–163; Buzan, 1991: 214–242; Ayoob, 1991: 259; Hewedy, 1989: 16; Wolfers, 1952: 167–168.

konsenza o ključnih vprašanjih v zvezi s temeljnimi nacionalnimi interesi, je v začetku 90. let prevladalo spoznanje, da je treba pri oblikovanju nacionalnovarnostnega sistema upoštevati takratne politične, obrambno-varnostne razmere in izkušnje v Sloveniji in širšem mednarodnem okolju. To naj bi omogočilo razvoj Slovenije v odprto, demokratično in moderno državo tudi na varnostno-obrambnem področju (Grizold, 1992: 74).²

Z odhodom jugoslovanske armade iz Slovenije (26. oktober 1991) je slovenska država prevzela tudi *de facto* popolno odgovornost za zagotavljanje svoje nacionalne varnosti. Strukturo nacionalnovarnostnega sistema, s katerim slovenska država od osamosvojitve zagotavlja zunanji in notranji varnostni vidik svoje suverenosti, sestavljajo naslednje prvine: nacionalnovarnostna politika, obrambni podsistem, podsistem notranje varnosti, dejavnosti zasebnega varovanja in varnostnega somoorganiziranja družbe (več o tem v Grizold, 1999: 34–38). Pomembna prvina oblikovanja in delovanja nacionalnovarnostnega sistema slovenske države po letu 1991 je bilo tudi vzpostavljanje obveščevalno-varnostne službe, ki predstavlja državni organ, katerega naloge so zbiranje, analiziranje in ocenjevanje obveščevalnih podatkov in spoznanj o drugih državah, njihovem vojaškem in ekonomskem potencialu, političnem stanju in namerah ter znanstvenih dognanjih. Po začetni razpršenosti obveščevalno-varnostnih dejavnosti med ministrstvi je bil leta 1999 v Sloveniji vzpostavljen podsistem, ki ga v glavnem tvorita Slovenska obveščevalno-varnostna agencija (Sova) in Obveščevalno-varnostna služba ministrstva za obrambo (OVS) (več o tem v Prezelj, 2016: 347–358). Nosilec slovenskih oblasti dajeta ta državna organa dolgoročne ocene in predvidevanja ter rešujeta vprašanja, ki so pomembna za strateško (in praktično) vodenje države (prim. Purg, 1995: 33). Poleg tega, da dajejo obveščevalno-varnostne službe kot del nacionalnovarnostne strukture slovenske države nosilec državne oblasti konkretna izhodišča za vodenje države, pa te službe po potrebi tudi ukrepajo (t.i. varnostni del njihove dejavnosti), kar pomeni »preprečevanje, preiskovanje in odpravljanje določenih oblik ogrožanja države« (Purg, 1995: 34).

Vloga in poslanstvo sodobnih obveščevalno-varnostnih služb sta zelo pomembni za delovanje države, saj te službe opravljajo naloge, s katerimi pomembno podpirajo zagotavljanje celotne nacionalne varnosti. Pri tem uporabljajo različne legalne možnosti za pridobivanje podatkov, uporabljajo pa tudi t.i. posebne metode in sredstva, ki zajemajo prikrito zbiranje podatkov. To bi lahko v primerih samovolje posameznikov v teh službah ali celo

² Glej tudi: Resolucija o izhodiščih nacionalne varnosti Republike Slovenije. Uradni list Republike Slovenije, št. 71/1993, str. 3681–3685; Smernice zunanjepolitične strategije Republike Slovenije. Poročevalec Državnega zbora Republike Slovenije, št. 32/1995, str. 37–430; Stališča in sklepi o odnosih Slovenije z Evropsko unijo, Italijo in Natom. Poročevalec Državnega zbora RS, št. 13/1996; Sklepi DZ RS o vključevanju Slovenije v polnopravno članstvo zveze Nato. Poročevalec DZ RS, št. 24/1997.

njihovega podrejanja interesom posameznih domačih ali tujih političnih strank oziroma politično-ideoloških gibanj privedlo do posega v »ustavno zaščiteni zasebni krog državljana« in do »kolizije dveh ustavno zaščenih dobrin: področj/a/ zasebnosti posameznika ter varnost/i/ življenja in imetja širše javnosti« (Bučar, 1997: 32).³ Nevarnost morebitne samovolje (npr. delovanje po partikularnih interesih, npr. političnih strank, interesnih skupin idr.) ter posega v človekove pravice in svoboščine obveščevalno-varnostnih služb v slovenski državi naj bi razrešil zakon o Sovi, ki določa pravice in dolžnosti te službe, njen status v okviru celotne državne izvršilne dejavnosti, njeno razmerje do vlade in tudi parlamentarni nadzor.⁴ Nadzor nad obveščevalno-varnostnimi službami države ni zgolj »organizacijsko vprašanje, temveč izrazito vsebinsko, neposredno povezano s funkcijo te dejavnosti. Nadzor je integralna sestavina celotne zgradbe obveščevalne« (Bučar, *ibid.*) in varnostne dejavnosti. Funkcionalna povezanost nadzora in dejavnosti obveščevalno-varnostne službe države »mora biti organizirana tako, da zagotavlja njeno učinkovitost in usmerjenost v splošno družbene interese. Zato ne more biti odsev strankarske politike in ožjih strankarskih interesov. Sestavljenost nadzorne komisije po strankarskem ključu se je izkazala za povsem neustrezno. Politične stranke, zastopane v komisiji (za nadzor), so komisijo izkoriščale ne kot sredstvo nadzora, temveč kot sredstvo za medsebojne obračune« (Bučar, *ibid.*). Izkušnje sodobnih demokratičnih liberalnih držav kažejo, da so obveščevalno-varnostne službe pod neposrednim nadzorom parlamenta, nadzorno komisijo pa sestavljajo člani, ki (vsaj javno) ne preferirajo strankarskih, ampak splošno družbene koristi. Kritični razmislek prvega predsednika državnega zbora v samostojni Sloveniji dr. Franceta Bučarja o odnosu med stroko in politiko na obveščevalno-varnostnem področju države lahko razširimo tako, da v razpravo o nadzoru nad delovanjem obveščevalno-varnostnih služb vpeljemo še vlogo medijev kot pomembnega nadzornega dejavnika pri uresničevanju splošnega družbenega interesa v demokratični družbi.

Temeljno raziskovalno vprašanje zastavljene analize je, kako je Slovenija v 25 letih samostojne države vzpostavila institucionalni okvir za delovanje obveščevalno-varnostne službe na področju nacionalne obrambe. Analiza je aktualna tudi zaradi primera ministra za obrambo, ki je leta 2015 OVS naročil pripravo analize o tem, kako bi privatizacija podjetja Telekom Slovenije v državni lasti učinkovala na delovanje OVS in na obrambne interese Republike Slovenije. Parlamentarna komisija za nadzor obveščevalno-varnostnih služb je v nenapovedanem nadzoru (9. marca 2015) v OVS ugotovila politično zlorabo službe, kar je v končni posledici privedlo do

³ Pri tem je za sodobno demokratično družbo aktualno tudi vprašanje o ustreznem razmerju med tajnostjo določenih informacij zaradi nacionalnovarnostnih razlogov ter odprtim, javnim delovanjem organov oblasti in državnih institucij. Glej več o tem v Prezelj, Grizold 2015: 670–686.

⁴ Zakon o Slovenski obveščevalno-varnostni agenciji – ZSova (Uradni list RS, št. 23/99 z dne 8. 4. 1999).

zamenjave ministra za obrambo. V tem okviru smo si zastavili tudi naslednji raziskovalni vprašanji: 1. Kako so slovenski mediji o tem dogodku poročali? 2. Ali je šlo pri tem za korektno poročanje ali pa je mogoče pri tem medijskem poročanju ugotoviti nestrokovnost, aferastvo in celo podpihovanje političnega obračuna?

Namen članka je pojasniti razmerje med dejanskim dogodkom (študija primera političnega in medijskega dogajanja okoli analize OVS v zvezi s privatizacijo podjetja Telekom Slovenije, to je morebitno politično zlorabo obveščevalno-varnostne službe OVS) ter družbeno-političnimi razmerami v Sloveniji po 25 letih lastnega zagotavljanja varnosti države in medijskim poročanjem o tej temi.

Telekom Slovenije zagotavlja okoli 90 % upravnih zvez za vojaško-obrambne potrebe slovenske države. V tem okviru se je zastavljena analiza problema osredotočala na dva temeljna vidika: prvi vidik se nanaša na oris sistemskega delovanja OVS na ministrstvu za obrambo in ureditev parlamentarnega nadzora nad njo, drugi vidik pa se nanaša na delovanje slovenskih medijev kot pomembnih civilnodružbenih nadzornikov tako nad OVS kot tudi nad javnim delovanjem politike, ki lahko s svojim korektnim in profesionalnim delom prispevajo k legitimnemu in legalnemu delovanju OVS in s tem k razvoju varnostne kulture v slovenski družbi.

Analizo sva izvedla z naslednjimi raziskovalnimi metodami: analiza vsebine relevantne literature in normativno-pravnih aktov Republike Slovenije s področja nacionalne varnosti, jezikovnostilna analiza medijskega poročanja treh slovenskih dnevnikov v zvezi z analizo OVS o privatizaciji podjetja Telekom Slovenije in poglobljeni intervju z bivšim generalnim direktorjem OVS glede konkretnega dogodka. Jezikovnostilna analiza je bila opravljena na gradivu dnevnikov Delo, Dnevnik in Večer. Dogajanje je potekalo od 18. 3. do 7. 4. 2015. V analizo je vključeno naslovje, ustreznost strokovnih poimenovanj (terminologija) in elementi aktualizacije (zaznamovane jezikovne prvine), ki po svoji količini in/ali stopnji stilne opaznosti potencialno vodijo v senzacionalistični učinek oz. ustvarjanje medijske afere. Izbira aktualizmov je presojana glede na žanr novinarskega besedila, torej upoštevanje ločevalne norme in posledična pričakovana aktualizmov kot prvin interpretativnih besedil.

Sistemski okvir delovanja Obveščevalno-varnostne službe (OVS) na MO

OVS opravlja v skladu z Zakonom o obrambi (Uradni list RS, št. 103/04) in Uredbo o obveščevalno-varnostni službi Ministrstva za obrambo (Uradni list RS, št. 63/99 in 90/00) strokovne obveščevalne, protiobveščevalne in varnostne naloge na obrambnem področju slovenske države. OVS je

torej civilna (in ne vojaška) obveščevalna, protiobveščevalna in varnostna služba na področju nacionalne obrambe, ki ima lahko svoje izpostave tudi v Slovenski vojski (33. člen Zakona o obrambi – ZOBR). To službo vodi civilna oseba, ki je odgovorna ministru za obrambo.⁵

OVS je organizirana kot notranja organizacijska enota ministrstva za obrambo v statusu direktorata. Delavci OVS, ki opravljajo strokovne obveščevalne naloge (prvi odstavek 32. člena ZOBR), imajo pri izvajanju svojih nalog enaka pooblastila kot delavci v Slovenski obveščevalno varnostni agenciji (Sova). Minister za obrambo na predlog generalnega direktorja OVS določi, kateri delavci bodo izvajali strokovne obveščevalne naloge.⁶ Pooblaščen delavci OVS zbirajo obveščevalne podatke s tajnim sodelovanjem, posebnimi oblikami pridobivanja podatkov pod pogoji in na način, ki ga zakon predpisuje za Sovo. V 20. členu zakona o Sovi (Uradni list RS, št. 81/06 ZSova) so opredeljene posebne oblike pridobivanja podatkov:

- spremljanje mednarodnih sistemov zvez,
- tajni nakupi dokumentov in predmetov,
- tajno opazovanje in sledenje na odprtih ali javnih prostorih z uporabo tehničnih sredstev za dokumentiranje.

⁵ 32. člen Zakona o obrambi takole opredeljuje naloge OVS: »Obveščevalne in protiobveščevalne naloge obsegajo zbiranje, dokumentiranje in analiziranje informacij ter podatkov, ki so pomembni za obrambne interese države.« Drugi odstavek 32. člena ZOBR pa opredeljuje varnostne naloge OVS na področju obrambe, ki so »odkrivanje, preiskovanje in preprečevanje ogrožanja varnosti določenih oseb, delovnih mest, objektov in okolišev, ki jih uporablja ministrstvo za obrambo in Slovenska vojska v državi ali zunaj nje ter podatkov o razvoju ali proizvodnji določenega vojaškega orožja ali opreme«. Obrambne aktivnosti v slovenskem nacionalnovarnostnem sistemu zajemajo tako vojaške kot nevojaške prvine. Slednje se v zadnjem desetletju preoblikujejo predvsem v smeri kriznega menedžmenta. Nevojaške obrambne dejavnosti v obrambnem podsistemu Slovenije so v primerjavi z drugimi državami posebnost, saj se ministrstva za obrambo ukvarjajo predvsem z vojaško obrambo, v Sloveniji pa sta institucionalni del obrambnega resorja države poleg Slovenske vojske tudi Uprava RS za zaščito in reševanje ter Direktorat za obrambne zadeve (DOZ) kot nevojaški del obrambnega sistema RS, ki se ukvarja s kriznim upravljanjem na obrambnem področju, obrambnim načrtovanjem države, razvojem civilnih obrambnih zmogljivosti države, zaščito kritične infrastrukture države.

⁶ Strokovne obveščevalne naloge (opredeljene v 3. členu Uredbe o obveščevalno-varnostni službi Ministrstva za obrambo (Uradni list RS, št. 63/99 in 90/00) obsegajo zbiranje, dokumentiranje ter analiziranje informacij in podatkov o tujini, ki so pomembni za obrambne interese države, še zlasti pa:

- ugotavljanje vojaške moči, načrtov, stanja in aktivnosti oboroženih sil drugih držav, ki bi lahko ogrozile zunanjo varnost države,
- ugotavljanje in ocenjevanje vojaških in politično-varnostnih razmer ter vojaških zmogljivosti v drugih državah,
- zbiranje in ocenjevanje podatkov o dejavnostih v drugih državah, ki so posebnega pomena za obrambo države,
- zbiranje in ocenjevanje podatkov o razmerah na območjih, kjer bodo delovali tudi pripadniki Slovenske vojske (v mednarodnih mirovnih idr. misijah),
- posredovanje obveščevalnih ocen generalštabu Slovenske vojske,
- izmenjava obveščevalnih informacij z drugimi podobnimi službami v skladu z mednarodnimi sporazumi, ki jih je podpisala RS,
- idr.

Pri posebnih oblikah pridobivanja podatkov obstaja razlika med OVS in Sovo. Generalni direktor OVS nima takšnih pooblastil kot direktor Sove. Ko gre za izvajanje ukrepov iz 20. člena ZSova, je to pooblastilo preneseno na ministra za obrambo. Enako velja za izvajanje posebnih oblik pridobivanja podatkov s pomočjo tajnega nadzorovanja in snemanja telekomunikacij v Republiki Sloveniji. Na predlog generalnega direktorja OVS za posebno obliko pridobivanja podatkov in s soglasjem ministra za obrambo ukrep tajnega nadzorovanja in snemanja telekomunikacij v RS odobri predsednik Vrhovnega sodišča RS, če oceni, da je podana verjetnost ogrožanja varnosti države (osmi odstavek 34. člena ZOBR).

Delavci OVS, ki so pooblaščen od ministra za obrambo, opravljajo v skladu s prvim odstavkom 32. člena ZOBR določene protiobveščevalne naloge.⁷ Delavci OVS opravljajo te naloge v Slovenski vojski, na ministrstvu za obrambo, pri varovanju tajnih podatkov, pa tudi v drugih delih obrambnega sistema RS, v tujini, kjer se nahajajo pripadniki Slovenske vojske, in pri opravljanju nalog v zvezi s prejetimi mednarodnimi obveznostmi RS. Pri opravljanju protiobveščevalnih nalog imajo delavci OVS enaka pooblastila kot delavci Sove.

Strokovne varnostne naloge OVS na obrambnem področju obsegajo preprečevanje, odkrivanje in preiskovanje kaznivih dejanj na ministrstvu za obrambo in v Slovenski vojski, varnostno preverjanje idr. Odkrivanje in preiskovanje kaznivih dejanj na ministrstvu za obrambo in v Slovenski vojski je posebnost, ki je v obrambno-varnostnih službah drugih držav ne poznajo. Delavci v kriminalističnem sektorju OVS v sodelovanju z državnim tožilstvom odkrivajo in preiskujejo vsa kazniva dejanja, ki so se zgodila v Slovenski vojski in na ministrstvu za obrambo, razen v Upravi Republike Slovenije za zaščito in reševanje (URSZR), ki je sicer sestavni del ministrstva za obrambo, zanje pa velja Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami.

Varnostno preverjanje kot naloga OVS je opredeljeno v 35. členu ZOBR kot posebna oblika zbiranja osebnih podatkov prosilcev za zaposlitev v Slovenski vojski in na ministrstvu za obrambo, preverjanje podatkov o ožjih družinskih članih, prejšnjih delodajalcih idr. Rezultat varnostnega

⁷ Te naloge so:

- odkrivanje, preiskovanje in preprečevanje dejavnosti drugih držav, obveščevalnih služb, vojaških organizacij ter drugih organov in organizacij, ki ogrožajo obrambne interese države, Slovenske vojske ali Ministrstva za obrambo RS,
- odkrivanje, preiskovanje in preprečevanje ogrožanja varnosti določenih oseb, delovnih mest objektov in okolišev, vključno z objekti slovenske vojske, ki jih ministrstvo ali Slovenska vojska uporabljata zunaj države, poveljstev, enot in zavodov, podatkov o razvoju ali proizvodnji določenega vojaškega orožja ali določene vojaške opreme,
- usklajevanje in koordinacija protiobveščevalnih dejavnosti, ukrepov in aktivnosti z varnostnimi in obveščevalnimi nalogami.

preverjanja je ocena o tem, ali bi morebitna zaposlitev osebe v obrambnem sistemu RS lahko pomenila tveganje ali celo grožnjo. V tem primeru se za takšno osebo poda varnostni zadržek (6. odstavek 35. člena ZOBR).

Parlamentarni nadzor nad delom OVS

V Sloveniji smo prvi zakon o nadzoru nad obveščevalno-varnostnimi službami dobili leta 2003. Z manjšimi spremembami je bil ta zakon dopolnjen v letu 2007 (Uradni list RS, št. 93/07-ZPNOVS z dne 12. 10. 2007). V tem okviru so opredeljeni predmet, obseg nadzora, sestava, pristojnosti, naloge in način delovanja delovnega telesa državnega zbora.

V 3. členu zakona je opredeljeno, da komisija državnega zbora (DZ) nadzoruje obveščevalno-varnostne službe vlade, ministrstva za obrambo in ministrstva za notranje zadeve ter druge obveščevalno-varnostne službe, ki jih ustanovijo državni organi.

Med glavne pristojnosti komisije za nadzor nad obveščevalno-varnostnimi službami (KNOVS) kot delovnega telesa DZ sodijo:

- nadzor nad skladnostjo delovanja obveščevalno-varnostnih služb glede na sprejeto politiko nacionalne varnosti,
- obravnava letnega programa dela teh služb,
- obravnava poročila o njihovem delu in finančnem poslovanju,
- obravnava predloga državnega proračuna in predlogov drugih aktov vlade, ki se nanašajo na financiranje teh služb,
- nadzor nad odredbo in uporabo nadzorovanih ukrepov obveščevalno-varnostnih služb, ki se odrejajo s sodno odločbo, idr.

Vsaka obveščevalno-varnostna služba je dolžna KNOVS skladno z 19. členom zakona vsake štiri mesece poročati o svojem delovanju. V drugem odstavku 19. člena zakona so podrobno opredeljeni podatki, ki jih mora nadzorovana obveščevalno-varnostna služba posredovati KNOVS. Ti podatki se nanašajo na število zadev, ki so bile sodno odobrene.

KNOVS lahko v skladu s 24. členom zakona opravi napovedani ali nenapovedani ogled naprav in prostorov, ki jih nadzorovana obveščevalno-varnostna služba uporablja za nadzorovanje in snemanje elektronskih komunikacij. Lahko zahteva vpogled (25. člen zakona) v dokumente, drugo gradivo in podatke nadzorovanke, ki se nanašajo na pristojnosti KNOVS iz 13. člena zakona o nadzoru nad obveščevalno-varnostnimi službami (UL RS, št. 93/07-ZPNOVS-UPB1 z dne 12. 10. 2007).

Privatizacija Telekom Slovenije v luči slovenske nacionalne varnosti (analiza dogodka)

Minister za obrambo je v začetku novembra 2015 naročil generalnemu direktorju OVS izdelavo analize učinkov privatizacije Telekom Slovenije kot najpomembnejšega telekomunikacijskega operaterja za nacionalno obrambo RS za delovanje OVS. OVS je pripravila delovno gradivo, ki je temeljilo na analizi javnih virov (brez uporabe posebnih oblik in metod pridobivanja podatkov). V tem delovnem gradivu je bila izpostavljena ocena, da bi bilo v primeru prodaje Telekom Slovenije tujemu lastniku nadaljnje delovanje OVS bistveno oteženo, saj bi bilo na primer pri uporabi posebnih oblik in metod pridobivanja podatkov (npr. telefonski prisluški, sledenje idr.), ki jih odobri predsednik vrhovnega sodišča na predlog ministra za obrambo, lahko razkrita bistvo delovanja OVS, še zlasti v primeru, ko bi tuji lastnik Telekom Slovenije in nadzorovane osebe prihajali iz iste države. Generalni direktor OVS je o tem delovnem gradivu ustno obvestil ministra za obrambo (Intervju Rednak, 17. 10. 2016).

Telekom Slovenije je na področju nacionalne obrambe RS strateško pomemben upravljalec upravnih in vojaških zvez ter predstavlja kritično infrastrukturo države s posebnim pomenom za nacionalno obrambo.⁸ Kritična infrastruktura je vitalen del družbene infrastrukture, s katero razpolaga država v miru, izrednih razmerah in vojni.⁹ Ogrožanje kritične infrastrukture družbe je najpomembnejši izziv, ki ga sodobne države razrešujejo v okviru svoje nacionalnovarnostne politike s sprejetjem ustreznih ukrepov za zaščito kritične infrastrukture.

Ali je minister za obrambo RS ravnal v skladu z obstoječo zakonodajo, ko je OVS naročil analizo učinkov privatizacije Telekom Slovenije na obrambo države? Pravna podlaga za takšno ministrovo odločitev je v 32. členu Zakona o obrambi (1. in 2. odstavek), kjer so opredeljene obveščevalne, protiobveščevalne in varnostne naloge OVS. Tudi ustno komuniciranje med ministrom in generalnim direktorjem OVS je običajna praksa pri nas. OVS lahko ministru za obrambo poroča pisno, ustno ali oboje (ibid.). V tem okviru je mogoče trditi, da je bil razmislek ministra za obrambo o učinkih privatizacije Telekom Slovenije na nacionalno obrambo RS legitimen.

Kako so ravnali nadzorniki, torej je komisija DZ za nadzor OVS

⁸ Glej sklep vlade RS, št. 80101-1/2014/5, z dne 17. 4. 2014, in sklep vlade RS, št. 80200-2/2014/8, z dne 10. 4. 2014.

⁹ Kritično infrastrukturo sodobne družbe predstavljajo različna področja, kot npr. energetika (elektrika, nafta, plin), transport (cestni, železniški, pomorski in zračni), telekomunikacije, internet, finančni transferji, preskrba z vodo in hrano itd. Grožnje kritični infrastrukturi so naravne in druge nesreče, tehnične napake, teroristični, vojaški, kibernetiski idr. napadi. Države običajno identificirajo elemente v kritični infrastrukturi, ki so posebnega pomena za njeno obrambo.

(KNOVS) korektno opravila svojo nalogo? Nenapovedani nadzor KNOVS v OVS, ki je imel pravno podlago v zakonu o nadzoru nad obveščevalno-varnostnih službah (ZPNOVS, Uradni list RS, št. 93/07), je bil korektno izveden 9. 3. 2015 (Intervju Rednak, 17. 10. 2016). Kljub temu ostaja odprto vprašanje, ali je imela tričlanska komisija DZ zakonsko podlago za vpogled v zapisnik kolegija generalnega direktorja OVS. V 13. členu ZPNOVS so opredeljene pristojnosti te komisije, ki pa ne vključujejo pregleda zapisnikov kolegija generalnega direktorja OVS. To bi lahko navajalo na sklepanje, da je bil nenapovedan nadzor komisije DR izveden po strankarsko-političnih, ne pa po strokovnih kriterijih. Temu pritrjuje tudi dejstvo, da so člani KNOVS po izvedenem nenapovedanem nadzoru v OVS javno razkrili vsebino zapisnika kolegija generalnega direktorja OVS, ki je imel stopnjo tajnosti »zaupno«.¹⁰

Mediji o OVS in privatizaciji Telekoma Slovenije

Jezikovna stilistika raziskuje pojave sistemskega vidika in rabe jezika, analizira rabo jezikovnih sredstev v besedilih in njihove sistemske jezikovne značilnosti (Čechová in drugi, 2008: 44–51). Ko analiziramo jezik medijskih besedil, je namen tovrstnih razčlemb različen, od ugotavljanja jezikovnih sprememb, razvoja, splošne rabe, pojavljanja novih poimenovanj do raziskovanja načinov ubesedovanja aktualnih tem, s katerimi želi medij seznaniti javnost in nanjo vplivati. Prvi vidik poudarja, da medijski jezik vpliva na razvoj, rabo in kodifikacijo knjižnega jezika; drugi utemeljuje izbor jezikovnih sredstev kot orodje vplivanja in vrednotenja. Naša študija je namenjena drugemu vidiku, s katerim bomo poskušali odgovoriti na vprašanje, kako korektno in profesionalno so mediji poročali o občutljivi nacionalnovarnostni problematiki.

Jezikovno in stilno smo razčlenili novinarska besedila, ki so se nanašala na obravnavano tematiko OVS v zvezi s prodajo Telekoma Slovenije. Pregledali smo besedila slovenskih dnevnikov Delo (D), Dnevnik (DN) in Večer (V). V vseh treh so se objave o primeru začele 20. 3. 2015 in zaključile 11. 4. 2015. Skupaj je o temi poročalo oz. jo komentiralo 64 besedil: 29 v Delu, 15 v Dnevniku in 20 v Večeru.

Osredotočili smo se na naslednje elemente besedil:

1. *Naslovje*: raziskovanje naslovja je pomembno, saj je v tiskanem poročevalstvu najizrazitejša prvina (Korošec, 1998: 43). Umeščeno je na izpostavljenem mestu in vsebuje poseben izbor jezikovnih sredstev.

¹⁰ Člani komisije za nadzor nad delom obveščevalno-varnostnih služb DZ RS imajo v skladu s 4. členom zakona o varovanju tajnih podatkov (ZTP Uradni list RS, št. 50/2006, 16. 5. ter spremembe in dopolnitve v letih 2010 in 2011) dostop do tajnih podatkov brez posebnega dovoljenja. Hkrati pa jih ta zakon zavezuje, da so odgovorni za varovanje in ohranitev tajnosti podatka (1. člen ZTP).

Izpostavljenost (nad besedilom) je naslovju dana imanentno, medtem ko so jezikovna sredstva, izbrana za naslovje, odvisna od namena tvorca besedila (ibid.). Naslovje je element besedila, ki ga naslovnik najprej opazi, tako predvsem veliki naslov določa tudi interpretacijo prispevka (Marcoci, 2014: 708–709).

2. Ustreznost strokovnih poimenovanj (npr. služb in njihovih preimenovanj, posameznih akterjev), sploh v obravnavanem primeru, ko gre za ubesedovanje tematike posebnega (nacionalnovarnostnega) pomena in nevsakdanjo temo političnega poročanja.
3. Aktualizme, torej zaznamovane jezikovne prvine, predvsem na mestih, kjer gre za odklone od pričakovane žanrske in stilne norme, zato jih smemo šteti za prikrito ali odkrito (iz)rabo jezikovnih sredstev, s katerimi avtorji v interpretativnih besedilih sicer kažejo svoje stališče in vplivajo na naslovnike, a lahko s svojo gostoto ali intenziteto postanejo elementi senzacionalizma, medtem ko so v poročevalnih besedilih izločena iz izbora. V ospredju zanimanja bo izbor aktualizmov: besed z ekspresivno vrednostjo, večpomenskih sredstev, metafor in drugih tropov ter sredstev (ne)osebne sporočanja, pa tudi stil celotnega besedila. Njihova ekspresivna vrednost je bistvena za presojanje vplivajske vloge, torej persvazivnosti jezikovnih sredstev (Fairclough, 1994: 119). Jezikovni sistem med drugim razpolaga s sredstvi, ki so si v bistvu podobna, a se razlikujejo v drugotnih značilnostih, ki njihovega bistva ne spreminjajo, vendar konotirajo dodatne pomene (Akhmanova, 1976: 23). Izbira med takimi sinonimnimi možnostmi je vedno avtorjeva, prilagaja jo okoliščinam in namenu sporočanja, primerno besedilni vrsti in naslovniku. Izbira zaznamovanega sredstva v poročevalskih besedilih ni, kot pravi Korošec (1998: 17), le govorniški okrasek, ampak tudi sredstvo avtorjevega vrednotenja upovedene vsebine.

A) Naslovje

Veliki naslovi¹¹ obravnavanih 64 besedil imajo prevladujočo informativno-stališčno funkcijo (38 naslovov). Sledijo naslovi s pozivno-pridobivalno (17) in poimenovalno-informativno (9). Čeprav je sicer poimenovalno-informativna funkcija najbolj pogosta naslovna funkcija tiskanih dnevnikov (Korošec, 1998: 48; Kalin Golob, 2003: 189 in nasl.), je tu razmerje med njimi logično: kljub informativnosti prevladujočih naslovov namreč izrazito izstopa stališče avtorja (redkeje vpletenih, kar je nakazano), saj je šlo za pomembno in veliko temo nacionalnovarnostnega pomena ter ministra za obrambo kot glavnega akterja. Za tako naslovljene prispevke je značilno, da so avtorji znani, torej navedeni, tako da izstopa avtorjevo vrednotenje

¹¹ Vsi veliki naslovi so naštet med Viri za analizo.

vsebine. Med temi stališčnimi naslovi so nekateri stilno nezaznamovani, torej brez stilno opaznih prvin (npr. *Razočaranje*, *Veber z napadom na Cerarja izgubil zaveznike*), večina pa vsebuje tudi stilno opazne jezikovne prvine, večinoma frazeme in frazeološke metafore, ki implicitno vrednotijo in so ekspresivni, sicer pa pogosto nastopajo v dnevnem poročevalstvu (*Premier Cerar si v aferi Veber kupuje čas* < frazem *kupovati si čas*; *SD Vebra ne da*, *Cerar bo težko mižal* < frazem *mižati pred čim*; *Veber na vse tanjšem ledu* < frazem *biti na tankem ledu*), ter ekspresivne pridevnike in prislove (*Veber se krčevito oklepa ministrskega stolčka* (frazem *oklepati se česa*, ekspresivno konotirani prislov *krčevito*). Med naslovi s pozivno-pridobivalno funkcijo je nekaj uspešnih obnovitev (*Big Jože* < Big Brother; *Naj ostanem ali grem* < Should I stay or should I go; *Vebrove gate ali cesarjeva nova oblčila*; *Muke po Cerarju* < Trpljenje po Kristusu; *Bedaki in konji* < Samo bedaki in konji) in aluzija *Vojak Veber se ni rešil*.

Pogosti frazemi, s katerimi avtor govori »v imenu in z jezikom široke javnosti, zato sta mnenjska opredelitev in interpretacija manj eksplicitni« (Červ 2006: 70), so zaradi pripadnosti kolektivni zavesti stilno sredstvo, ki prevladuje med aktualizmi obravnavanih velikih naslovov. Kržišnik (2001: 29–32) govori o frazeoloških metaforah, ki v teh primerih delujejo v okviru frazema in je tudi njihova funkcija v besedilu pogojena z dejstvom, da so njegov del. Kot ugotavlja že Kržišnik (2001: 30), so za medijska besedila med ekspresivnimi sredstvi frazeološka sredstva najprikladnejša, ker so že narejena, torej del skupnega besednega zaklada, razumljiva, a še vedno dovolj ekspresivna, da so v besedilu zaznamovana. Frazem je tako idealno sredstvo »za izražanje vrednostnih sodb tudi tam, kjer od avtorja profesionalna ideologija objektivnosti zahteva, da se vrednotenja vzdrži« (Červ, 2008: 145). To se dogaja tudi v obravnavanih primerih, saj aktualizirano naslovje prevladuje tudi pri prispevkih, ki so žanrsko poročila.

Avtorji prispevkov tako že v velikem naslovu izražajo mnenjsko naravo in interpretirajo dogodek ter ga vrednotijo, kar ustvarjajo tudi s stilno opaznostjo izbranih jezikovnih prvin. Podnaslovni sklopi v Delu glavni naslov še bolj vrednotijo z izrecnim stališčem: *nevarna privatizacija*, poimenovanjem dogajanja kot afero: *obveščevalna afera* in že drugi dan (D, 21. 3. 2015, Zoran Potič) z neologizmom *Veberkom*, ki postane stalno poimenovanje dogajanja (v besedilu Luka Jakše, D, 23. 3. 2015, str. 12, celo preimenovalje *Minister Veberkom*), sprva kot prva enota podnaslovnega sklopa, postavljena v narekovaje, nato brez njih. Izposodijo si ga tudi drugi časopisi (Dn, Meta Roglič: *Veberkom odnesel obrambnega ministra*, 10. 4. 2015, 1). Podobno strategijo kot Delo ubere s poimenovanjem *afera*, *afere*, *afera Telekom*, *afera Veber* in *afera Veberkom* tudi Dnevnik, le da to stori v nadnaslovu. V mnenjskih žanrih pa še bolj aktualizirano z neologizmom v nadnaslovu *Vebergate* in nato v velikem naslovu z besedno igro *Vebrove gate*

ali cesarjeva nova oblačila. Večer je glede druge enote naslovja najbolj nevtralen, njihovi prispevki vsebujejo podnaslov, ki dopolnjuje veliki naslov, a ni aktualiziran, temveč le natančneje določa v naslovu nakazane prvine (Korošec, 1998: 71). Samostalni *afera* se v naslovju Večera pojavi le enkrat v naslovu gostujočega strokovnega komentarja (K. Grošelj, V, 25. 3. 2015, 11). Delo in Dnevnik v naslovju opazno ustvarjata interpretacijo dogodka kot afere in se poigravata z novotvorbami, ki kot opazni aktualizmi prispevajo k pritegnitvi bralca in določajo interpretacijo besedila. Večerovi novinarji izražajo stališče v velikem naslovu, v podnaslovu ga ne krepijo s sredstvi vrednotenja.

Za tiskane dnevnike je značilno, da bralci strani najprej preletijo, temu ustrezno se je izoblikovala besedilna enota, po Korošču poimenovana naslovje. Glavna funkcija je pridobiti bralca za vstop v nadaljnje besedilo (Korošec, 1998: 43; Kalin Golob, 2003; 2008). Časopisni naslovi za to nalogo uporabljajo poseben izbor jezikovnih sredstev, s katerim tvorijo naslovje, tj. vidno izpostavljeno besedilno tvorbo, ki pritegne pozornost, si jo je lahko zapomniti in strnjeno zajame vsebino nadaljnjega besedila v nekaj besedah (Reah 1998: 32). Naslovje, ki ga poleg velikega naslova lahko sestavljajo še nadnaslov, podnaslov in sinopsis, je zato mogoče »poimenovati časopis v kapsuli« (Kalin Golob 2008: 23).

Besedilnost naslovja izhaja iz nekaterih osnovnih značilnosti naslovov. Enote in njihove funkcije se med seboj dopolnjujejo in gradijo enotnost naslovja. Enote so naslovijsko avtonomne, vendar med njimi obstaja hierarhija, o kateri odloča število naslovnih funkcij, ki jih lahko prevzame posamezna enota (Korošec 1998: 54). Obravnavani dnevniki svojo tipologijo naslovov gradijo z dvema do tremi enotami naslovja, pri čemer v Delu in Dnevniku ob velikem naslovu s – kot smo ugotovili – prevladujočo informativno-stališčno funkcijo v nadnaslovu ali podnaslovu dodatno interpretirajo ubesedeno tematiko kot *afero*. Tako naslovje z vrednotenjem in stilno opaznimi sredstvi ter tematizacijo gradi, določa in stopnjuje interpretacijo dogodka kot afere.

Slovar slovenskega knjižnega jezika opredeljuje afero kot »pozornost vzbujajočo nečedno zadevo ali dogodek«, torej pomensko negativno ovrednoteno dejanje. Dogodek, ki ga analiziramo, je postal afero, ko so ga mediji poimenovali in interpretirali kot takega.

B) Ustreznost poimenovanj

Začetek poročanja o zadevi Telekom Slovenije je povezan z ugotovitvami KNOVS, da je minister deloval nezakonito pri naročilu OVS, naj analizira privatizacijo Telekoma Slovenije. Medijski odziv na razjasnjevanje (ne)zakonitosti ministrovega naročila je povzet v preimenovanju OVS kot *vojaške* obveščevalne službe in iz tega izpeljanih zvez, kot npr. vojaški obveščevalci,

poseg vojske v civilno sfero, poseg vojaških obveščevalcev v civilno sfero. Tako je na ravni nenatančnih poimenovanj ustvarjena dramatizacija med poloma javna/civilna – vojaška sfera. Prihaja celo do takih nenatančnosti, kot je npr. zapis: »/.../ naj vojaška obveščevalna služba (OVS) analizira /.../« (Dn, Meta Roglič, 10. 4. 2015, 1, 3), ki ponuja kratico OVS kot ustaljeno za zapis besedne zveze pred njo, torej vojaška obveščevalna namesto obveščevalno-varnostna služba. Čeprav so preimenovanja običajna praksa v novinarskih besedilih, ki jo prinaša stilno priporočilo, naj se na isti predmet govora znotraj besedila ne nanašamo z istimi besedami (prim. Korošec, 1998: 18, 19), pa ta preimenovanja, sploh kadar niso stilno zaznamovana, ne smejo izkrivljati dejanskega pomena reference, saj je OVS civilna – in ne vojaška – obveščevalna, protiobveščevalna in varnostna služba. Kljub temu, da so se časopisi potrudili iskati razlike med Sovo in OVS, navajali mnenja pravnih in drugih strokovnjakov, ali je minister ravnal skladno s pooblastili, pa je bilo ves čas najpogostejše preimenovanje OVS prav *vojaška* obveščevalna služba, kar je impliciralo vmešavanje vojske v zadeve civilne države. Kot je bilo pojasnjeno v razdelku o analizi OVS, to ne ustreza zakonski opredelitvi njenega delovanja, uporabljeno ob tako občutljivi zadevi pa je dramatiziralo dogajanje z zavajajočo generalizacijo preimenovanja civilne službe v vojaško.

Čeprav je posplošenje in preimenovanje vojaška obveščevalna služba za OVS prišlo iz politike, morajo novinarji, kot navaja de Burgh (v Poler Kovačič, 2003: 219), preveriti, »kaj se skriva za interpretacijami dogodkov, ki jih dostavljajo uradni viri. Uradni viri so del formalne strukture oblasti v družbi; ko novinarji enostransko, nekritično posredujejo njihove informacije, ne da bi jih novinarsko obdelali, prenašajo njihov interesni govor, kar je v nasprotju z uresničevanjem vloge nadziranja nosilcev oblasti oz. moči v družbi«.

C) Aktualizmi kot sredstvo vrednotenja

Ob aktualizmih v naslovju so jih prispevki vseh treh dnevnikov vsebovali tudi v besedilih. Razen Tem dneva v Delu, mnenjskih besedil na zadnjih straneh Dnevnika in Odmevov v Večeru, kjer so aktualizmi pričakovano jezikovno sredstvo, so obravnavana besedila poročila, ki so sestavljena pretežno iz izjav različnih virov, največkrat politikov. Ker so besedila dolga, posamezne dele ločujejo *mednaslovi*. Tudi zanje je značilna vrednotenjska vloga, ki jo opravljajo frazemi ali frazemske metafore, lahko pa tudi izjave z eksplicitnim vrednotenjem. Najmanj takih prispevkov najdemo v Večeru, ki daljša poročila redkeje ločuje z mednaslovi (Kocjan, V, 31. 3. 2015, 2: *O zakonitosti dela OVS ne sme biti kančka dvoma*; Esih, V, 10. 4. 2015, 2: *Veber agresivnejši na zaprtem delu seje*; Kocjan, V, 31. 3. 2015, 2: *Veber ravnal netransparntno*; Esih, Kocjan, V, 21 3. 2015, 3: *Eden najslabših*

dokumentov). Delovi mednaslovi enako ohranjajo obe funkciji, npr. Jančič, Potič, D, 20. 3. 2016, 2: *Podbregar: Nekoliko nerodno*; Potič, D, 21. 3. 2015, 2: *Zagata tako ali drugače; Cokla iz preteklosti*; Potič, Jančič, D, 1. 4. 2015, 2: *Nedopustno ravnanje Vebra; Ne bom odstopil*. Najdaljša besedila prinaša Dnevnik, zato je tam tudi več mednaslovov, npr. Roglič, Dn, 21. 3. 2015, 4: *Cerar ne sme zamižati*; Roglič, Dn, 24. 3. 2015, 3: *Neprimerne ultimativne izjave; O roki v marmeladi in marmeladi za zajtrk*; Roglič, Dn, 31. 3. 2015, 1: *Kaj bodo skuhal v koalicijski kuhinji?*; Roglič, Dn, 10. 4. 2015, 3: *Za talce si je vzela vlado, koalicijo in SD*). Tako postajajo mednaslovi v besedilih s prevladujočo informativno vlogo dodatne točke novinarjevega posega v besedilo, ki na izpostavljenih mestih v besedilu ponujajo strnjeno interpretacijo izbranih izjav in poročila. Mednaslovi tako ne opravljajo zgolj »tehnične funkcije« ločevanja in lažjega branja daljših besedil (Korošec, 1998: 96), temveč v informativnem žanru ob aktualiziranem naslovju ponujajo dodatno vrednotenje dogodkov in stanj ter z izpostavljanjem poudarjenih citatov ali opaznih aktualiziranih jezikovnih sredstev nosijo tudi pozivno-pri-dobivalno funkcijo.

Sklep

Analiza systemskega okvira delovanja OVS je pokazala, da je Slovenija po 25 letih samostojne države vzpostavila institucionalni okvir za delovanje te službe, ki vključuje ustrezna normativno-pravna izhodišča (zakoni, pravilniki) in ureditev parlamentarnega nadzora nad njenim delom.

Analiza dogodka, to je naročila ministra za obrambo OVS za izdelavo delovnega gradiva o privatizaciji Telekoma Slovenije, je pokazala troje:

1. OVS je civilna obveščevalno-varnostna služba, ki jo vodi civilna oseba (generalni direktor) v vlogi svetovalca za obveščevalno-varnostno področje v obrambnem sistemu RS, neposredno odgovorna ministru za obrambo. To dejstvo je bilo prezrto v večini javnih nastopov slovenskih politikov in medijskem poročanju.
2. Čeprav lastništvo (domače ali tuje) samo po sebi seveda ne ogroža varnosti države, pa je mogoče v zvezi s tem izpostaviti vsaj nekaj varnostnih pomislekov:
 - Zasebni lastniki kritične infrastrukture v državi sledijo predvsem lastnemu interesu za dobiček, medtem ko je kritična infrastruktura zadeva širšega (skupnega) družbenega pomena, ki vključuje tudi varnostno-obrambne razsežnosti. V tem pogledu se od države kot javnega lastnika kritične infrastrukture pričakuje zagotavljanje njenega nemotenega delovanja v miru, krizah in vojni.
 - Mednarodno varnostno okolje je pomemben element pri oblikovanju nacionalnovarnostne politike sodobnih držav. V izjemni situaciji, kot

- je npr. meddržavni konflikt, bi lahko postalo tuje lastništvo kritične infrastrukture problematično.¹²
- Obveščevalne službe pridobivajo podatke o kritični infrastrukturi sodobnih držav. V primeru tujega lastnika kritične infrastrukture bi imele obveščevalne službe iz države, iz katere je tudi lastnik, lažji dostop do podatkov o kritični infrastrukturi, prav tako bi te službe lahko imele prednost glede uporabe posebnih metod in sredstev (npr. sledenje, prisluški idr.).
3. Minister je imel pravno podlago za naročilo OVS. Upoštevajoč doseženo stopnjo demokratične politične kulture v Sloveniji, pa bi lahko svojo skrb za obrambni interes Slovenije ob privatizaciji Telekoma Slovenije izpeljal tudi drugače, bolj pregledno, npr. tako, da bi zahteval razpravo in jasno stališče vlade, pred tem pa bi lahko s svojimi resornimi kolegi in kolegicami uskladal stališče o tem.

Analiza medijskega poročanja o dogodku kaže, da so mediji o dogodku poročali kot o aferi, kar je zmanjšalo težo strokovnim analizam in onemogočilo relevantno javno diskusijo. Ob poimenovalnih napakah, tj. umestitvi OVS kot vojaške obveščevalne službe namesto civilne, navajanju izjav za ali proti ministrov odločitvi in izpostavljanju zgolj pravnih vidikov, afera ni doživela epiloga glede ministrovega ravnanja, saj se je medijsko poročanje v nadaljevanju osredotočilo na ministrovo vztrajanje, da ne odstopi. Poročanje potemtakem ni bilo dovolj strokovno, naslovje pa je z visoko stopnjo zaznamovanega besedišča in prevladujočo stališčno funkcijo stopnjevalo in podpihovalo politični obračun in aferaštvo.

Po celotni analizi lahko zaključimo, da Slovenija v 25 letih svoje državnosti in vzpostavljanja nacionalnovarnostnega sistema še ni dosegla usklajenega delovanja vseh državnih politik, ampak le posameznih delov (npr. obrambne, notranjevarnostne). Zagotavljanje varnosti danes pa ni zgolj vojaško-politično, ampak tudi temeljno kulturno in civilizacijsko vprašanje, ki ga sodobne razvite države rešujejo celostno, z jasno razvojno vizijo in strategijo, s katerima dosegajo potrebno družbeno motivacijo, kohezijo, varnost in blaginjo državljanek in državljanov. To je nujni pogoj za razvoj demokratične varnostne kulture v slovenski družbi, ki bo omogočala legalno, legitimno in uspešno delovanje oblasti, državnih institucij in medijev kot nadzornikov in socializatorjev demokratične družbe.

¹² Hipotetično lahko navedemo primer poslabšanja odnosov med Rusko federacijo in zvezo Nato. Lastnik slovenskega telekomunikacijskega omrežja bi bil v lasti ruskega kapitala. Slovenija pa bi bila prek Nata v konfliktu z državo, iz katere bi bil lastnik državnih telekomunikacij (Pogovor Prezelj, 2. 4. 2015).

LITERATURA

- Akhmanova, Olga (1976): *Linguostylistics: Theory and Method*. Boston, Berlin: Walter de Gruyter.
- Ayoob, Mohammed (1991): The Security Problematic of the Third World. *World Politics* 43 (2): 257–283.
- Baylis, John (ur.) in Steve Smith (ur.) (2001): *The Globalization of World Politics: An introduction to international relations*. Oxford: Oxford University Press.
- Booth, Ken (1991): Security Emancipation. *Review of international Studies* 17 (4): 313–326.
- Booth, Ken (2007): *Theory of World Security*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Buzan, Barry (1991): *People, States and Fear: an Agenda for International Studies in the Post-Cold War Era*. New York: Harvester Wheatsheaf.
- Čechová, Marie, Marie Krčmová in Eva Minářová (2008): *Současná stylistika*. Praga: Nakladatelství Lidové noviny.
- Červ, Gaja (2006): Metafora v poročevalski besedilih: analiza strukture, rabe in funkcije. *Diplomska naloga*. Ljubljana: FDV.
- Červ, Gaja (2008): Poročevalske metafore, uje v metaforo ogledala realnosti. V Monika Kalin Golob (ur.), *Jezikovna prepletanja*, 133–148. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Fairclough, Norman (1994): *Language and power*. New York: Longman.
- Ghebali, Yves in Brigitte Sauerwein (1995): European Security in the 1990s: Challenges and Perspectives. Ženeva: UNIDIR.
- Grizold, Anton (1992): Oblikovanje slovenske nacionalne varnosti. V Anton Grizold (ur.), *Razpotja nacionalne varnosti*, 59–93. Ljubljana: FDV.
- Grizold, Anton (1998): Javnost o organiziranju in upravljanju nacionalne varnosti Slovenije. V Anton Grizold (ur.), *Perspektive sodobne varnosti*, 100–134. Ljubljana: FDV.
- Grizold, Anton (1999): *Obrambni sistem Republike Slovenije*. Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola.
- Grizold, Anton (2005): *Slovenija v spremenjenem varnostnem okolju*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Grizold, Anton et al. (2012): *Conflict Prevention and Conflict Management in the New Security Context: The Case of the Former Yugoslav Republic of Macedonia*. Ljubljana: Založba FDV.
- Hyde-Price, Adrian (1991): *European Security beyond the Cold War. Four Scenarios for the Year 2000*. London: The Royal Institute of International Affairs.
- Hewedy, Amin (1989): *Militarization and Security in the Middle East: its Impact on Development and Democracy*. New York: St. Martin's Press.
- Kalin Golob, Monika (2003): *H koreninam slovenskega poročevalnega stila*. Ljubljana: Jutro.
- Kalin Golob, Monika (2008): Naslovje v slovenskih tiskanih medijih: od izbesedilnih panaslovov do interpretativnih čeznaslovov. V Mateja Pezdirc-Bartol (ur.), *Slovenski jezik, literatura, kultura in mediji: zbornik predavanj*, 15–23. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete.

- Keohane, Robert, Joseph Nye in Stanley Hoffmann (1993): *After the Cold War, International Institutions and State strategies in Europe, 1989–1991*. Cambridge: Harvard University Press.
- Klare, Michael (ur.) in Daniel Thomas (ur.) (1994): *World security. Challenges For A New Century*. New York: St. Martin's Press.
- Korošec, Tomo (1998): *Stilistika slovenskega poročevalstva*. Ljubljana: Kmečki glas.
- Kržišnik, Erika (2001): Funkcija ekspresivnih jezikovnih sredstev v medijih. V Vesna Požgaj Hadži (ur.), *Prvo slovensko-hrvaško slavistično srečanje*, 29–32. Ljubljana: Oddelek za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete.
- Marcoci, Sanda (2014): Some typical linguistic features of english newspaper headlines. *Linguistic and Philosophical Investigation* 13: 708–714.
- Prezelj, Iztok in Anton Grizold (2015): Razmerje med tajnostjo in javnostjo nacionalnovarnostnih podatkov v sodobni demokratični državi. *Teorija in praksa* 52 (4): 670–686.
- Prezelj, Iztok (2016): Slovenia: The Intelligence System, Its Developmnet, and Some Key Challenges. V Bob De Graaff, James M. Nyce in Chelsea Locke (ur.), *Handbook of european Intelligence Cultures*, 347–358. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Poler Kovačič, Melita (2003): Preiskovalno novinarstvo, ustvarjanje škandalov in novinarska etika. *Teorija in praksa* 40 (2): 207–228.
- Purg, Adam (1995): *Obveščevalne službe*. Ljubljana: ČZP Enotnost.
- Reah, Danuta (1998): *The Language of Newspaper*. London: Routledge.
- Rotfeld, Adam (1992): *The Fundamental Changes and the New Security Agenda*. SIPRI Yearbook 1992: World Armaments and Disarmament. Oxford: Oxford University Press.
- Wolfers, Arnold (1952): National Security as an Ambiguous Symbol. *Political Science Quartely* 67 (4): 481–502.

VIRI

- Bučar, France: Nevarne in potrebne. *Delo*, Sobotna priloga, 11. 1. 1997, str. 32.
- Intervju. Gorazd Rednak, bivši generalni direktor OVS. 2016. Intervju z avtorjem 17. 10. 2016.
- Pogovor. Iztok Prezelj. 2015. Pogovor z avtorjem 2. 4. 2015.
- Resolucija o izhodiščih nacionalne varnosti Republike Slovenije. *Uradni list Republike Slovenije*, št. 71/1993, str. 3681–3685.
- Smernice zunanjepolitične strategije Republike Slovenije. *Poročevalec Državnega zbora RS*, št. 32/1995, str. 37–430.
- Stališča in sklepi o odnosih Slovenije z Evropsko unijo, Italijo in Natom. *Poročevalec DZ Republike Slovenije* št. 13/1996.
- Sklepi DZ RS o vključevanju Slovenije v polnopravno članstvo zveze Nato. *Poročevalec DZ RS* št. 24/1997.
- Zakon o Slovenski obveščevalno-varnostni agenciji – ZSova (*Uradni list RS*, št. 23/99 z dne 8. 4. 1999).
- Zakon o parlamentarnem nadzoru obveščevalnih in varnostnih služb – ZPNOVS (*Uradni list RS*, št. 26/03 z dne 13. 3. 2003); zakon je bil dopolnjen leta 2007 (*Uradni list RS*, št. 93/07-UPB1 z dne 12. 10. 2007).

Zakon o obrambi – ZOBR (Uradni list RS, št. 82/94 z dne 30. 12. 1994).

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o obrambi – ZOBR-D (Uradni list RS, št. 40/04 z dne 20. 4. 2004).

Zakon o tajnih podatkih – ZTP (Uradni list RS, št. 50/2006 z dne 16. 5. 2006 ter spremembe in dopolnitve v letih 2010 in 2011).

Delo

Peter Jančič: Vojaški obveščevalci v Telekomu za dobro države. 20. 3. 2015, 1

Ali Žerdin: Tema dneva. Priprta vrata. 20. 3. 2015, 1.

Peter Jančič, Zoran Potič: Med posegom vojske v civilno sfero in interesi države. 20. 3. 2015, 2.

Zoran Potič: SD Vebra ne da, to pričakuje tudi od premiera. 21. 3. 2015, 2.

Luka Jakše: Ozadja. Minister Veberkom. 23. 3. 2016, 12.

Rok Kajzer: Kajzerice. Big Jože. 23. 3. 2015, 12.

Zoran Potič: Cerar je Vebra poslal na popravni izpit. 24. 3. 2015, 1.

Zoran Potič: Tema dneva. Med politično krizo. 24. 3. 2015, 1.

Peter Jančič: Vebrovo težavo s protiobveščevalci in obveščevalci. 24. 3. 2015, 2.

Zoran Potič: Interpelaciji SDS in NSI. 25. 3. 2015, 2.

Zoran Potič, Dejan Vodovnik: Telekom, minister, vohuni in interesi. 26. 3. 2016, 2.

Peter Jančič: V ponedeljek točno opoldne Tonin in Tanko nad Vebra. 28. 3. 2015, 2.

Zoran Potič: Premier Cerar naj zamenja ministra Vebra. Anketa Dela. 30. 3. 2015, 1.

Zoran Potič, Peter Jančič: Cerar: Vebro ne zaupam več. 31. 3. 2015, 1.

Zoran Potič: Tema dneva. Začetek rekonstrukcije. 31. 3. 2015, 1.

Zoran Potič: Čeprav SD grozi z izstopom, ni nujno, da bo odšla. 31. 3. 2015, 2.

Zoran Potič: Prvak SD je izvedel politično figuro Žerjav. 1. 4. 2015, 2.

Zoran Potič, Peter Jančič: Cerar: Razrešitev Vebra čim prej. 1. 4. 2015, 2.

Turbulenten teden za vlado in DZ. 7. 4. 2015, 2.

Peter Jančič, Majda Vukelič: Razrešitev ali odstop. 8. 4. 2015, 1.

Majda Vukelič: Tema dneva. Afera z znanim razpletom. 8. 4. 2015, 1.

Peter Jančič: Če bo Veber z odstopom zavlačeval, se lahko zaplete. 8. 4. 2015, 2.

Denis Čaleta: Nacionalna varnost kot temelj državnosti. Gostujoče pero. 8. 4. 2015, 5.

Zoran Potič: Razočaranje. 8. 4. 2015, 5.

Peter Jančič: Tema dneva. Rdeči v rdečem. 9. 4. 2015, 1.

Zoran Potič: Veber z napadom na Cerarja izgubil zaveznike. 9. 4. 2015, 2.

Zoran Potič: Veber prisiljen oditi. SD ostaja? 10. 4. 2015, 1.

Zoran Potič: Tema dneva. Brezumno. 10. 4. 2015, 1.

Zoran Potič: Dilema SD: Naj ostanem ali grem. 10. 4. 2015, 2

Dnevnik

Tatjana Pihlar, Meta Roglič: Bo pravnik Miro Cerar sprejel Vebrovo tolmačenje zakon? 20. 3. 2015, 1, 2.

Tomaž Modic: Domišljije za ustavitev prodaje Telekomu ne zmanjka. 20. 3. 2015, 2.

Primož Cirman: Cerarjeva afera Sova. 20. 3. 2015, 14.

Meta Roglič: SD Vebra ne da, Cerar bo težko mižal. 21. 3. 2015, 4.

- Mirko Cigler: Vebrovo gate ali cesarjeva nova oblačila. *Objektiv*, 21. 3. 2015, 13.
- Meta Roglič: Premier Cerar si v aferi Veber kupuje čas. 24. 3. 2015, 1, 3.
- Meta Roglič: Muke po Cerarju. 25. 3. 2015, 14.
- Domen Caharijas: Veber ve. 25. 3. 2015, 14.
- Tonin o »preizkušeni taktiki«, SD ne popušča. 27. 3. 2015, 3.
- Meta Roglič: V SD izredne razmere, Desus preračunljivo. 31. 3. 2015, 1, 2.
- Vojko Flegar: Zakaj je (bil) Janko Veber lažni narodni heroj. 31. 3. 2015, 14.
- Meta Roglič: Zagrizena obramba ali predstava za volilce. 1. 4. 2015, 1, 4.
- Uroš Škerl Kramberger: Če Telekom in država držita skupaj, se je lažje braniti. 3. 4. 2015, 1, 2.
- Meta Roglič: Veberkom odnesel obrambnega ministra. 10. 4. 2015, 1, 3.
- Tatjana Pihlar: S Cerarjem od afere do afere. 10. 4. 2015, 16.
- Mirjan Lesjak: Prekletstvo obrambe. *Objektiv*, 11. 4. 2015, 3.
- Večer
- Aleš Kocjan: Veber: Ni šlo za zlorabo OVS. 20. 3. 2015, 2.
- Aleš Kocjan: Interpelacija. 20. 3. 2015, 2.
- Uroš Esih, Aleš Kocjan: Vladni amaterji proti močnim interesom. 21. 3. 2015, 3.
- Aleš Kocjan: Vebrova vojna za Telekom. 23. 3. 2015, 7.
- Aleš Kocjan: Veber na vse tanjšem ledu. 24. 3. 2015, 2.
- Aleš Kocjan: Opozicija bo z interpelacijo počakala. Do odločitve Cerarja. 25. 3. 2015, 2.
- Klemen Grošelj: Afera. 25. 3. 2015, 11.
- Aleš Kocjan: Vebru očitajo politično zlorabo OVS. 28. 3. 2015, 4.
- V žarišču: Poziv, zavrnitev, razrešitev. 31. 3. 2015, 1.
- Aleš Kocjan: Veber bo moral pospraviti mizo. 31. 3. 2015, 2.
- Aleš Kocjan: Vladar Cerar. 31. 3. 2015, 2.
- Marko Kovačević, Aleš Kocjan: Markeževa odšla sama, Veber bo počakal na DZ. 2. 4. 2015, 1.
- Aleš Kocjan: Veber se krčevito oklepa ministrskega stolčka. 7. 4. 2015, 3.
- Aleš Kocjan, STA: Veber brez možnosti. 8. 4. 2015, 5.
- Aleš Kocjan: Zadnji dan obrambnega ministra Vebra. 9. 4. 2015, 2.
- Uroš Esih: Veber vztrajal do razrešitve. 10. 4. 2015, 1.
- Uroš Esih: Vojak Veber se ni rešil. 10. 4. 2015, 2.
- Matija Stepišnik: Bedaki in konji. 10. 4. 2015, 2.
- Uroš Esih: SD hitro pozabil Vebra. 11. 4. 2014, 3.